

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-615-7-37>

**POWERS OF THE STATE BORDER SERVICE OF UKRAINE
AS A COMPONENT OF THE INSTITUTIONAL SYSTEM
OF BORDER CONTROL IN THE FIELD OF COMBATING
CROSS-BORDER CRIME**

**ПОВНОВАЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ
УКРАЇНИ, ЯК СКЛАДОВОЇ ІНСТИТУЦІЙНОЇ СИСТЕМИ
ПРИКОРДОННОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ
ТРАНСКОРДОННІЙ ЗЛОЧИННОСТІ**

Blyk Yu. O.

*graduate student of the Department of
National and International Law and
law enforcement activities
Kherson State University
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

Блик Ю. О.

*аспірант кафедри національного,
міжнародного прав та
правоохоронної діяльності
Херсонський державний університет
м. Івано-Франківськ, Україна*

У доктринальному вимірі інституційну систему прикордонного контролю доцільно розглядати як сукупність уповноважених органів державної влади, наділених спеціальною адміністративною та правоохоронною правосуб'єктністю у сфері охорони державного кордону та забезпечення прикордонної безпеки. Повноваження інституційної системи суб'єктів прикордонного контролю у механізмі протидії транс-кордонній злочинності становлять нормативно визначений комплекс прав, юридичних обов'язків та функціонально зумовлених компетенцій, реалізація яких спрямована на забезпечення недоторканості державного кордону, захист національних інтересів і підтримання належного рівня національної безпеки. Інституційна система суб'єктів прикордонного контролю посідає базове місце у структурі державного механізму забезпечення безпеки, оскільки саме в межах прикордонного простору здійснюється первинна фільтрація транскордонних потоків осіб, товарів і транспортних засобів, що створює передумови для виявлення, припинення і процесуального реагування на злочинні прояви транснаціонального характеру. Зміст і обсяг повноважень інституційної системи суб'єктів прикордонного контролю детермінуються особливостями правового режиму державного кордону, а також необхідністю дотримання балансу між свободою пересування та імперативами безпеки і правопорядку.

В умовах інтенсифікації міжнародних комунікацій, зростання мобільності населення та ускладнення форм транснаціональної злочинності прикордонний контроль набуває характеру комплексної державно-владної діяльності, що поєднує превентивні, контрольні, правоохоронні та координаційні елементи. Його функціональне призначення виходить за межі формальної перевірки документів і включає застосування ризик-орієнтованих підходів, аналітичних процедур та спеціальних заходів, спрямованих на протидію незаконній міграції, торгівлі людьми, контрабанді, незаконному обігу наркотичних засобів, зброї та інших предметів, вилучених з цивільного обігу.

Правові засади реалізації повноважень суб'єктів прикордонного контролю визначаються Конституцією України, Законом України «Про державний кордон України», Законом України «Про Державну прикордонну службу України», Митним кодексом України, Кримінальним кодексом України, Кримінальним процесуальним кодексом України та ін. нормативно-правовими актами, а також міжнародними договорами України, ратифікованими у встановленому порядку (наприклад, Конвенцією Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, двосторонніми та багатосторонніми угодами про співробітництво з питань прикордонного контролю в пунктах пропуску через державний кордон). Сукупність зазначених нормативно-правових актів формує системну регламентацію компетенції відповідних суб'єктів прикордонного контролю, встановлює межі втручання у сферу приватних прав та закріплює процесуальні гарантії законності застосування владних повноважень.

Провідну роль в інституційній системі прикордонного контролю відіграє Державна прикордонна служба України, яка є спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері охорони та захисту державного кордону та на яку «покладаються завдання щодо забезпечення недоторканності державного кордону та охорони суверенних прав України в її прилеглий зоні та виключній (морській) економічній зоні» [1]. Узагальнюючи зміст функцій Державної прикордонної служби України визначених у ст. 2 Закону «про Державну прикордонну службу України», слід констатувати, що переважна їх частина безпосередньо або функціонально опосередковано належить до сфери протидії транскордонній злочинності, оскільки спрямована на запобігання та припинення злочинних діянь, пов'язаних із незаконним перетинанням державного кордону, переміщенням осіб, товарів, зброї, наркотичних засобів і ресурсів, а також діяльністю організованих транснаціональних злочинних угруповань. Охорона державного кордону, здійснення прикордонного контролю, ведення розвідувальної та оперативно-розшукової діяльності, участь у боротьбі з організованою

злочинністю, незаконною міграцією та тероризмом, а також координація дій інших контрольних і правоохоронних органів формують цілісний правовий і інституційний механізм протидії транскордонним кримінальним загрозам. Водночас окремі функції охоронного характеру, пов'язані із забезпеченням безпеки посадових осіб і дипломатичних установ, не мають безпосереднього антикримінального спрямування, однак доповнюють загальну систему державної безпеки, у межах якої прикордонна служба виконує системоутворюючу роль у запобіганні та нейтралізації транснаціональної злочинності [1].

Слід зауважити, що структурна ускладненість транскордонної злочинності, яка характеризується високим рівнем адаптивності, використанням новітніх технологій, багаторівневими логістичними схемами та транснаціональною організацією злочинної діяльності, значно впливає на ефективність реалізації повноважень суб'єктів прикордонного контролю, зумовлюючи необхідність постійного перегляду та вдосконалення форм і методів правоохоронної діяльності, підвищення рівня міжвідомчої і міжнародної координації, а також впровадження ризик-орієнтованих і аналітичних підходів у процесі виявлення, запобігання та припинення кримінальних правопорушень транснаціонального характеру. За таких обставин традиційні форми прикордонного контролю не завжди забезпечують належний рівень превентивного впливу, а повноваження прикордонних органів нерідко реалізуються в умовах дефіциту часу, інформаційної асиметрії та необхідності оперативного прийняття рішень у ситуаціях підвищеного ризику.

Суттєвим проблемним аспектом залишається нормативна фрагментарність регламентації окремих повноважень Державної прикордонної служби України у сфері протидії транскордонній злочинності, що зумовлює складнощі у практичному застосуванні законодавства та координації з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони. Наявність суміжних компетенцій у сфері контролю, виявлення та припинення протиправної діяльності на державному кордоні об'єктивно потребує чіткого розмежування функціональних повноважень, узгодженості процедур та уніфікації правозастосовної практики. Недостатній рівень інституційної інтеграції інформаційних ресурсів і аналітичних систем обмежує можливості комплексного ризик-аналізу та своєчасного реагування на кримінальні загрози транснаціонального характеру.

На нашу думку, перспективи розвитку повноважень Державної прикордонної служби України у досліджуваній сфері пов'язані з подальшим формуванням інтегрованої моделі прикордонного управління, що ґрунтується на поєднанні правоохоронних, адміністративних і координаційних інструментів. Важливого значення набуває вдосконалення

правових механізмів міжвідомчої та міжнародної взаємодії, зокрема шляхом гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами прикордонної безпеки та протидії транснаціональній злочинності, а розширення договірно-правової бази співробітництва з іноземними компетентними органами вфері прикордонного контролю створює передумови для обміну оперативно значущою інформацією, проведення спільних контрольних заходів і координації дій у прикордонному просторі. Перспективним напрямом також є посилення аналітичної та прогностичної складової діяльності Державної прикордонної служби України, що передбачає впровадження ризик-орієнтованих підходів, використання сучасних інформаційних технологій та підвищення професійної спеціалізації персоналу, що дозволяє трансформувати повноваження прикордонних органів із переважно реактивних у проактивні, спрямовані на раннє виявлення кримінальних загроз і їх нейтралізацію ще на етапі формування злочинних схем.

У сукупності зазначені напрями розвитку формують підґрунтя для зміцнення інституційної спроможності Державної прикордонної служби України як ключового суб'єкта системи протидії транскордонній злочинності та забезпечення належного рівня захисту державного кордону в умовах сучасних безпекових викликів.

Література:

1. Про Державну прикордонну службу України: Законом України від 03.04.2003 р. № 661-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text> (дата звернення: 12.07.2025).